

## Gospodarski razcvet 60. let

### Osebnosti

GIULIA – gospodinja – Antonella

FULVIO – njen mož – Alessio

ADA – Caffè Teatro okenec – Raffaella

PRIPOVEDOVALKA – Antonietta

LUCIANA – prva medicinska sestra – Antonella

JOLE – druga medicinska sestra – Raffaella

FRANCO BASAGLIA – Alessio

FRANCA ONGARO BASAGLIA – Antonietta

ANGELO – hospitaliziran v umobolnici – Alessio

GIULIA – Slišala sem, da je televizija postala močno orodje za širjenje nove potrošniške civilizacije. A če bi imel denar, da bi si ga kupil, bi potem, ko bi bil pripravljen jesti in pospravljati hišo, ves svoj prosti čas posvetil gledanju televizije. Ali veš, da je tudi moja babica Pierina začela hoditi po lokalih?

FULVIO – Kaj? Je stara gospa začela piti pri 70?

GIULIA – Ne, hodi v bar gledat televizijsko oddajo »Nikoli ni prepozno« z maestrom Albertom Manzijem in se tako uči brati in pisati.

FULVIO – Vsak večer so bili lokali, ki so postavljali črno–bele televizorje, tiste škatle, polne elektronk, polni strank, poklical sem jih iz hiše samo, da bi gledali televizijo.

GIULIA – Daj no! Ta večer morava tudi midva iti v bar, da najdeva sedež, ker na TV prikazujejo "Lascia o Raddoppia" z Mikeom Bongiorinom.

FULVIO – V redu. Najprej boste videli oglase na Carosellu in nato na Mikeu

Dobro jutro, medtem pa bom spil dva kozarca črnega vina in zaigral štiri raga briškole z moji prijatelji.

GIULIA – Poznam te, kos. »Žal ti je, da bodo tvoje oči naredile oči kuhane ribe neka baba. Kmalu boste spet videli Eddija Campagnolija, Mikovega pomočnika.

FULVIO – Kako lepa psička!

GIULIA – (ljubosumna) Če pa jo kličejo "tiha plesalka", ker se omejuje na spremljanje tekmovalcev in jim daje kuverte.

FULVIO – Ja, ampak s kakšno gracioznostjo in eleganco ... (Adi) Spil bom liter merlota.

GIULIA – Jaz pa dobim soda. (natakarici) Zdi se mi, da gre posel zelo dobro ...

ADA – Pijače v baru so se močno povečale, v popolno zadovoljstvo mojega gospodarja, vendar moram vedno tekati kot nor gor in dol  
za mesto in plačilo je vedno ostalo enako...

FULVIO – Ada, kaj ti je naredil? Ne vem, lasje, obleka... danes si samo ti privlačno...

GIULIA – Ste končali z odmetavanjem sardel? Sem res predrzen? Pred svojo ženo!

FULVIO – Ampak Giulia, saj veš, da si želim samo tebe ... (spremeni temo) Odkar se je televizija vrnila v lokale, kinematografi sprejemajo vse manj in začela se je prava bitka med filmom in televizijo. Tudi v kinematografih Corso in Vittoria sem poskušal prenesti televizijo na velika platna ...

GIULIA – Na Corso xe rivai so tudi odlični filmi, ki občinstvo pritegnejo v gledališče kot Rocco in njegovi bratje Luchina Viscontija, Dve ženski Vittoria De Sice ...

FULVIO – In La dolce vita Federica Fellinija z Anito Ekberg, ki se kopa v vodnjaku Trevi in ji pokaže par joškov ... (naredi gesto)

GIULIA – Sram te bodi! Vedno razmišljaš o tem, srček! In kaj sem jaz? V La Dolce Vita je bil tudi Marcello Mastroianni, zelo šarmanten igralec ... Zdaj tudi v televiziji predvaja filme s privlačnimi igralci: Amedeo Nazzari, Paul Newman in Marlon Brando...

FULVIO – Res imam najraje tiste s Sophio Loren in Gino Lollobrigido...

PRIPOVEDOVALEC – Med letoma 1958 in 1963 je Italija doživela obdobje gospodarskih in družbenih sprememb, ki jim v njeni zgodovini ni para. Država, ki je iz vojne izšla v ruševinah, je v nekaj letih postala ena največjih industrijskih sil na planetu. V tem obdobju so Italijani doživeli velike spremembe v svojem življenjskem slogu in potrošnji, mesta so spremenila svojo podobo in se spremenila v natrpne metropole, komunikacijski in prometni sistem pa je doživel revolucijo.

FULVIO – Italija, vezana na kmečko kulturo in kmetijstvo, je nenadoma vstopila v takšno industrijsko modernost: proces, ki so ga poimenovali »gospodarski čudež«.

GIULIA – Rekel bi, da je eden od simbolov gospodarskega čudeža prav gotovo avtomobil, ki je z leti postal pravi »statusni simbol«. se spomniš Leta 1956 je bilo začetek gradnje avtostrade del Sole od Milana do Neaplja.

FULVIO – FIAT je že leta 1955 dal na trg Fiat 600, medtem ko je leta 1957 manjši in cenejši fiat 500 je spet na trgu, vendar ta mali avtomobil danes stane 450 tisoč lir.

GIULIA – Zame sta ta dva modela tukaj usojena, da bosta dosegla velik uspeh.

FULVIO – 500 je zdaj postal ikona, statusni simbol. Predstavlja podobo države, ki je po vojni dvignila glavo in želi začeti znova.

GIULIA – Tudi tukaj smo tik pred tem, da tečemo skozi leta »gospodarskega razcveta« in skupaj Ob legendarni 500 se je pojavila tudi Vespa.

FULVIO – Veliko jih je okoli. Mogoče bi dali denar za nakup ... Izdelal ga je Piaggio in postal je najbolje prodajan skuter v Italiji.

GIULIA – Toda Vespa je tudi simbol poveljne Italije, ki je zavihala rokave za ponovni zagon gospodarstva.  
(HRUP MOTORJA VESPA)

FULVIO – Gre, gre, kot da drvi na tisti Vespi 125, ne da bi sploh pogledal, kam gre! Fenomen! Kaj menite o načinu vožnje? Toda kdo sem jaz zate? Giacomo Agostini iz San Rocca?

GIULIA – (ga raztreseno pogleda) To je mularija...

FULVIO – Mislil sem, da si fant in nisem se tako obnašal naokrog.

GIULIA – Ustvarjali ste zelo različne monade. Mimogrede ... vam je bil všeč Gregory Peck v film Rimske počitnice , medtem ko se s svojo vespo vozi po ulicah Rima?

FULVIO – Lep, zelo lep, čudovit, čuten, eleganten ...

GIULIA – Vespa?

FULVIO – Brez Audrey Hepburn, ko ga vozi ...

GIULIA – (ljubosumna) Videla sem, kako si jedel z očmi!

FULVIO – Vespa je po tem filmu seveda postala najbolje prodajano dvonadstropno vozilo na svetu.

GIULIA – Mi, Fulvio, ti nismo dali denarja za nakup Vespe, a bi mi vsaj (prošnja) lahko kupil hladilnik Ignis?

FULVIO – Kako izgleda nov hladilnik? Moja Giulia, si zmešana? Pralni stroj Candy, ki smo ga lani podarili, že odplačujem na obroke...

BASAGLIA – Rodil sem se v Benetkah leta 1924 v premožni družini. V svojem mestu sem obiskoval klasično gimnazijo in leta 1949 diplomiral iz medicine na Univerzi v Padovi, kjer sem spoznal Franca Ongaro.

FRANCA – Poročila sva se leta 1953 in istega leta je Franco specializiral živčne in duševne bolezni.

BASAGLIA – Študiram, pišem publikacije, ki so potrebne za naprej in leta 1958 pridobim brezplačno pedagoško kvalifikacijo psihiatrije na Kliniki za bolezni živčevja in Univerze v Padovi. Vendar nisem usklajen in trpim sovražnost in ustrahovanje. Bral sem filozofske knjige, ki jih na nevrološkem oddelku še nikoli ni bilo. Zato me imenujejo "filozof", kar pravzaprav ni kompliment.

FRANCA – Rad bi naredil kariero, a je napreden in med kolegi ne uživa dobrega slovesa, saj njegove teze veljajo za revolucionarne in neortodoksne.

BASAGLIA – Razumem, da na univerzi ne bom imel prihodnosti. Direktor klinike, profesor Giovanni Battista Belloni, mi sporoča, da poteka natečaj za direktorja psihiatrične bolnišnice v Gorici, drugorazredna kariera.

JOLE – 16. november 1961 je pomemben datum za Gorico: Franco Basaglia je imenovan za novega direktorja deželne duševne bolnišnice.

FRANCA – Pri 37 letih je bil Franco konfiniran v Gorici, ki je bila leta 1961 mejna oklepna, stoji na robu železne zaves. Do tistega trenutka Franco še nikoli ni videl duševne bolnišnice.

BASAGLIA – Pridemo z otroki: Enrico, 8 let, in Alberta, 7, jaz pa ne. Želim živeti v psihiatrični bolnišnici.

FRANCA – Torej bomo živeli v deželni stavbi, na Corso Italia.

BASAGLIA – Tukajšnji azilni dom je nekoliko poseben, ker je tik ob meji: eden od njegovih zidov deli Italijo od Jugoslavije, zahod od komunističnega bloka, in če kak jetnik pobegne tako, da prepleza to stran – to se zgodi vsake toliko časa –, postane skoraj diplomatsko vprašanje, kako ga dobiti nazaj.

FRANCA – Duševno bolni revni končajo v azilu, ženske, ki se ne morejo vživeti v vloge, ki jih je dodelil divji patriarhat, tiste, ki jih je zatl

katastrofalen obstoj. V obmejni Gorici je veliko ljudi tudi hospitaliziranih žrtev eksodusa iz Istre in Dalmacije.

BASAGLIA – Tisti dan me je ob vstopu v azil prevzel vonj, ki sem ga že zavohala. Bilo je leta 1944, ko je kot protifašistični študent skupaj s prijateljem

Alberto Ongaro, ki je pozneje postal moj svak, je v najini torbi našel nekaj letakov in šest mesecev sva preživela v zaporu. Povsem enako je: vonj po dreku in smrti.

FRANCA – Ko vstopi v paviljone, vidi smrt. Je v tem, kar je pred njim: beda velikih prostorov, ljudje privezani na postelje, množica bolnikov.

BASAGLIA – Tukaj je 600 internirancev, ki pa niso več ljudje, državljani, življenja človek: so stvari.

LUCIANA – Prvič se dr. Basaglia pojavi v goriški psihiatrični bolnici ima reakcijo zavrnitve.

BASAGLIA – Pred sabo sem videl na stotine trupel, a niti ene osebe. Posamezniki so zreducirani na objekte, ni drugega kot njihova bolezen.

LUCIANA – Hoče oditi. Ne prenese pogleda ponižanih trupel, smradu boleče. (zapusti oder)

FRANCA – Samo zahvaljujoč moji podpori se je odločila ostati in temu dati življenje delo, ki bi bolniku vrnilo telo, glas in dostojanstvo.

JOLE – Michele Pecoraro, glavni inšpektor azila, mu je tisti prvi dan povedal, dal pred njega register omejitev, veliko knjigo, kjer so zapisana imena zapornikov, ki so bili prejšnjo noč privezani na svoje postelje. Reče mu: "Gospod direktor, samo podpisati se moraš, vedno se tako dela, mala gesta."

BASAGLIA – (vzame pero, za trenutek pomisli, nato ga vrne) In ne podpišem!

JOLE – Gesta zavrnitve, za začetek... Začnite gojiti misel, o kateri prej niste razmišljali: da je psihiatrično bolnišnico treba in mogoče uničiti, ne preoblikovati, spremeniti, posodobiti, ampak dejansko brez nje.

FULVIO – (bere časopis) Giulia, sem ti prebral Piccolo?

GIULIA – Ne, nadaljuj.

FULVIO – (bere) Malo manj kot leto dni po odhodu zadnjega rednega leta z goriškega letališča bodo 4. novembra 1962 slovesno odprli veličasten spomenik letalskemu vojvodi Amedeu d'Aosta.

GIULIA – Daj mi časopis. (beri) "Prisotni bodo predsednik republike Antonio Segni, minister za obrambo Giulio Andreotti, načelnik generalštaba vojaškega letalstva general Aldo Remondino..."

FULVIO – To je stara slava 4. krila ...

GIULIA – »... in vojvodova vdova, francoska princesa Anne, kot tudi številne civilne in vojaške oblasti«.

FULVIO – Projekt je izdelal arhitekt Fulvio Caccia Dominioni, odlikovani junak dveh vojn. Kip je bil narejen iz belega travertina in bo tam postavljen na mestu, ki ga je nekoč zavzemalo poveljniško poslopje, pri čemer so vojvodove noge počivale točno na mestu, kjer je bila njegova miza.

GIULIA – Zgodnja 60. leta so zaznamovala tudi globoke kulturne spremembe, začeni s Cerkvijo.

PRIPOVEDOVALEC – To so pravzaprav leta pontifikata Janeza XXIII. in drugega vatikanskega koncila, ki sta sprožila močno gibanje reform in odprtosti. Na mednarodni ravni je najprej »otoplitev« in nato »detant« med Vzhodom in Zahodom (gre za obdobje Kennedyja in Hruščova), medtem ko se države »tretjega sveta« osvobajajo kolonialnih omejitev. Ampak to je kratkotrajna sezona.

GIULIA – Kakšno nesrečno leto 1963 je bilo! 3. junija je umrl Janez XXIII., nasledil ga je Pavel VI.

FULVIO – In 22. novembra, prav tako leta 1963, je bil v Dallasu umorjen ameriški predsednik John Fitzgerald Kennedy.

PRIPOVEDOVALEC – Naslednje leto v ZSSR Hruščova odstranijo s položaja in ga nadomesti Leonid Brežnjev. Istega leta so se prvi ameriški marinci izkrcali v Vietnamu in začela se je vojaška »eskalacija«, ki jo je ukazal predsednik Lindon Johnson.

PRIPOVEDOVALEC – Preferencialni režim svobodne cone je bil v Gorici uveden že leta 1948, da bi oživili gospodarstvo mesta, in bližnje Savogne d'Isonzo, ki je bila resno ogrožena zaradi pohabljanja deželnega ozemlja, posledica tragičnega epiloga druge svetovne vojne in nove meje z

Jugoslavija. Njegov najpomembnejši učinek je omogočiti velikim že obstoječim industrijam, da ostanejo na mestu in tako lahko ponovno zaženejo svojo dejavnost.

FULVIO – Gorica s prosto cono daje možnost za razvoj konsistentne industrijske baze. Skupaj z obmejnimi gospodarstvom, zlasti cestnim prometom, in svojo funkcijo straže za vojsko, mesto utrjuje razvoj zaradi politične, vojaške in strateške vloge, ki ji je bila dodeljena.

GIULIA – Vem le, da je bila naša regija od konca druge svetovne vojne do tiste hladne vojne, s padcem berlinskega zidu, ponovno dobrodošla skoraj 50% celotne italijanske vojske.

FULVIO – Služenje vojaškega roka "gore v Furlaniji" je usoda in nočna mora generacij Italijani, ki so mesece služenja vojaškega roka preživeli v velikem številu v stotinah vojašnic, rekordno število ena na vsakih petnajst kilometrov!

GIULIA – Množičen dotok vojakov je napolnil vojašnice v Gorici in Gradišci, da o Vidmu in Furlaniji niti ne govorimo.

FULVIO – Vojake na dopustu poznaš že od daleč, ne samo po vojašnici, ki jo puščajo za seboj, ampak ker imajo kratke lase in vedno hodijo naokrog v skupinah.

GIULIA – Tudi v njenih občutkih je nekaj novega: koliko Goričanov in Furlanov se je zaljubilo v čedne male vojake.

FULVIO – Veliko jih je ostalo v vseh pogledih ... (nakaže nosečnost).

GIULIA – A veliko goričank je zaradi ljubezni emigriralo na druge obale.

FULVIO – Ampak z vojaki so tudi podčastniki in tako smo polni tatov in uši...

GIULIA – Uši? O, Devica Marija!

FULVIO – Če greš v kino »Centrale«, bolj znan kot Cine Pedocio, ker ga najbolj obiskuje vojska, boš prišel ven in pozdravili te bodo kot nori ...

GIULIA – Vendar se je prihod v mesto vojske in Jugoslovanov pokazal kot velik ekonomska prednost.

FULVIO – Ko pa jaz, kupec iz Gorice, vstopim v trgovino na Via Rastel ali Piazza Vitoria, starem Travniku, da se razumemo, rečem Prosim gospod?

GIULIA – Seveda! Redni kupci so skoraj vsi Slovenci...

FULVIO – Predstavljajte si, pred dnevi sem vprašal prodajalko v trgovini s čevlji, koliko stane par moških škornjev. Mati mi je povedala ceno v dinarjih, ker v lirah ni vedela, koliko stane. (smejijo se)

PRIPOVEDOVALEC – Glavni načrt v šestdesetih letih prejšnjega stoletja je predvideval mesto z 80.000 prebivalci. Poraba električne energije se poveča za dvajsetkrat, povečajo pa se tudi naložbe in bančni depoziti na tekočih računih ter poštni depoziti.

GIULIA – Tudi Gorica začenja spreminjati obraz. Podjetja imajo veliko koristi od proste cone, razvoj pa prinaša tudi oživitev gradbene industrije. V bližini tradicionalnega komercialnega sektorja se je razvilo uspešno industrijsko gospodarstvo zaradi česar je Gorica za Monfalconom postala drugo industrijsko središče dežele.

FULVIO – Ali poznate Giulio? Z ustanovitvijo oddelka »Umetni lok« je Cottonificio de Piedimonte presegel 3000 delavcev, SAFOG, kjer delam, pa 1000. Vsi objekti in stadioni so bili prenovljeni. SAFOG doseže proizvodnjo več kot 200 kvintalov jekla na dan, s 5–6 taljenji na dan.

GIULIA – Industrija ob Soči je rasla, a krščanska demokracija v vladi se je bala oblikovanja delavskega razreda, kot je bil v Monfalconu, kjer je bila ladjedelnica doživlja izjemen razvoj.

FULVIO – V Gorici je vzniknilo tudi devet iniciativ v sektorju žganih pijač, slaščic, papirja, kovinarstva in lesa. Rekel sem vam, da so zaposlili nove delavce za več kot 1000 enot.

PRIPOVEDOVALEC – Preferencialni režim proste cone vključuje mizo A, za družinsko porabo (sladkor, meso in olje, predvsem pa bencin) in mizo B, namenjeno industriji.

FULVIO – Za trgovce na debelo in trgovce obstaja možnost uvoza prehramnih izdelkov po zelo nizkih cenah, brez dajatev, in za industrijo pomembnih surovin, kot so bombaž, železo, sladkor, alkohol in kakav.

GIULIA – Slaščičarski sektor tukaj deluje že od povojnega obdobja in ga podpira prosta cona. Tako so nastala velika in mala slaščičarska podjetja.

PRIPOVEDOVALEC – Gorica postaja pristanišče številnih podjetnikov, ki prihajajo iz Benečije, Toskane in Lombardije. Zahvaljujoč stroškom, natančno

vsebnosti surovin je precejšen razvoj

Goriške tovarne: od Dolce Italia do Delicie in La Giulie.

FULVIO – V Gorici nas je bilo skoraj štirideset tisoč.

PRIPOVEDOVALEC – Tudi zaradi priseljevanja vojaškega osebja in različnih sil zakona in reda so Guardia di Finanza, carina in ministrski uradi bistveni za preživetje in razvoj glavnega mesta močno zmanjšane province, ki je izgubila 90 % svojega ozemlja.

GIULIA – Bodeča žica je zdaj odstranjena na meji, a jugoslovanske varnostne sile še vedno neusmiljeno nadzorujejo.

FULVIO – Še pred nekaj leti se spominjam mitraljeznih rafalov iz fotoelektričnih žarkov nadzornih stolpov ...

PRIPOVEDOVALEC – Caffè Teatro je že od petdesetih, predvsem pa šestdesetih let prejšnjega stoletja zakladnica goriške kulture. Predvsem umetniki se srečujejo v mezzaninu prizorišča, kjer je tudi uredništvo Gazzettina, ki ga vodi Piero Fortuna. Cassandra, tudi učiteljica Jolanda Pisani, sodeluje z Gazzettinom. V uredništvu je tudi novinarka Laura Alessi, še ena animatorka tega kulturniškega kroga.

ADA – Če bi stene Caffè Teatra imele usta, bi imele veliko zgodb za povedati. Nemalokrat se v Café Theatru učene razprave o umetnosti, glasbi in literaturi končajo s hrupnimi prepiri med kandidati. Ampak nihče ni

pripravljen narediti korak nazaj. Le ob tistih redkih priložnostih, ko vstopi arhitekt Maks Fabiani, se duhovi umirijo v znak spoštljive hvaležnosti do starejšega strokovnjaka.

PRIPOVEDOVALEC – Toda vodja goriške kulturne elite je nedvomno profesor Ostilio Gianandrea, profesor risanja na znanstveni gimnaziji. Njegova karizma v sogovornikih pogosto vzbuja pravo strahospoštovanje.

ADA – Koliko lepih imen obiskuje Caffè Teatro. Tullio Crali, Monai, Castellan, Tonci Fantoni...

PRIPOVEDOVALEC – Toda tudi Cesare Devetag, sodnik Raul Cenisi ...

ADA – In spet Cesco Macedonio, De Nicolo, Cej, Doliach...

PRIPOVEDOVALEC – Mocchiutti, Altieri, Tudor, Balani ...

ADA – In seveda grof Guglielmo Coronini. O ja, prijazni ljudje v Café Teatro. Popravljeni espressi, viskiji, nekaj kozarcev, cigaretni dim, da niti lokomotive ne...

PRIPOVEDOVALEC – Intelektualci popoldneve preživijo v pogovorih o stvareh, ki jih sploh ne razumejo, toda zaradi prepiranja do onemoglosti se počutijo žive. In z njimi utripa srce Gorice...

GIULIA – Zdaj, ko sta ponovno odprta drugi in tretji kanal, kaj naj vam rečem?  
bomo kupili tudi televizijo?

FULVIO – V redu. Še vedno se bomo žrtvovali in delali druge obroke, da bi ga plačali ... Ampak kaj?  
Končno bom gledal nedeljski šport na kavču.

GIULIA – Se strinjam. V nedeljo ste na vrsti, v soboto pa vam sporočam, da si želim ogledati Studio Uno z Mino in Leliom Luttazzijem...

FULVIO – Tudi jaz bom pogledal ... Tukaj sta dvojčka Kessler. Kakšne noge ... (poje) "Da da umpa! Da da umpa! ... Zate Giulia je še tisti škrt Don Lurio ... "Da da umpa! Od da umpa!...

ADA – Od petdesetih let 20. stoletja je Gorico napolnilo nekaj tisoč vojakov. Zdaj ima več kot 45.000 prebivalcev, a nad vsem preži grožnja hladne vojne in delitev sveta na dobro in zlo. Gorica je v središču vsega tega, je  
ena glavnih žrtev fašistične avanture.

PRIPOVEDOVALEC – Po drugi svetovni vojni je Gorica izgubila pokrajino in se prvič soočila z mejo, ki je potekala med njenimi hišami in prekinila vezi, prijateljstva, sorodnike, interese in trgovino.

ADA – Tragedija deportacij je prizadela vse in povzročila ozračje sovraštva  
in medsebojna sumničenja, ki gredo po mestu še danes.

PRIPOVEDOVALEC – Tudi izguba slovenskega obrobja z novimi mejami in prihodom nekaj tisoč izgnancev v Campagnuzzi je ustvarilo dodatne napetosti. Stena proti zid.

ADA – Razkol, ki poteka znotraj samih družin, med Italijani in Slovenci, med strankami, med sindikati, med predmestjem in mestnim središčem.

PRIPOVEDOVALEC – Vsaka stranka se posebej spominja svojih mrtvih, gradi svoj spomin, ustvarja svoje spomenike: na obrobju tiste partizanom, v središču mesta tiste izgnancem v Jugoslavijo. Pred postajo, tisto za izgnance v nacistična taborišča. Mrtvi so razdeljeni, kot živi.

ADA – Komunisti so potisnjeni na obrobje, fašisti pa se z veseljem postavijo zase. branilci mesta.

PRIPOVEDOVALEC – Hitro so pozabili na odgovornost fašizma v rasistični protislovanski politiki, v kolaboraciji z nacisti, v aretacijah in deportacijah.

ADA – In v sredini, vseprisotna in vsemogočna, krščanska demokracija.

BASAGLIA – Duševna zavetnica je koncentracijsko taborišče, izločilno taborišče, zapor, v katerem jetnik ne pozna niti razloga niti dolžine kazni, saj je zaupan samovoljnimi presojam subjektivnih presoj, ki se lahko razlikujejo od psihiatra do psihiatra, od situacije do situacije.

FRANCA – V Gorici je Franco prišel v stik s pravo psihiatrično resničnostjo inštituta, za katero so značilni nenormalni tretmaji, ki se redno izvajajo na pacientih, ki niso obravnavani kot ljudje v težavah in potrebujejo pomoč, temveč subjekti, ki jih je treba nadzorovati, potlačiti, pomiriti in skriti.

JOLE – Basaglia kmalu začne trditi, da mora odnos med terapevtom in pacientom temeljiti na različnih predpostavkah. Tako se začne boj za povrnitev dostojanstva in pravice do oskrbe teh ljudi.

FRANCIJA – Azil urejajo pravila, ki jih je določil deželni zdravstveni organ in ga vodijo psihiatri in medicinske sestre. Za duševnimi bolnišnicami, ki so glavni vir dohodka italijanskih provinc, stojijo veliki gospodarski interesi. Nastajajo na obrobju, ker morajo duševno bolni ostati skriti pred očmi »zdravih« ljudi.

LUCIANA – prisilni jopiči, prisilne postelje, umazanija, množična uporaba prh ozeblin, psihotropna zdravila, udarci, elektrošoki. To je goriški azil prej prihoda Franca Basaglie: nekakšno koncentracijsko taborišče, v katerem se izvajajo najrazličnejši zločini prisila.

FRANCA – Z njegovim posredovanjem se uveljavi dialog spoštovanje nasilje, zaradi česar je negotovo razlikovanje med "normalnostjo" osebjem zelo šibko odgovoren za oskrbo in »norijo« hospitaliziranih.

JOLE – V kratkem času je bila elektrokonvulzivna terapija dokončno prepovedana, farmakološka terapija pa je veljala le za metodo za hitrejšo rehabilitacijo.  
hitro.

LUCIANA – Na ta način je bolniku zagotovljeno večje dostojanstvo in boljše možnost zdravljenja. Basaglia spodbuja vzpostavitev nove vrste relacijskega pristopa med bolnikom in zdravnikom ali psihiatričnim osebjem na splošno.

JOLE – Franco Basaglia in Antonio Slavich, kolega, ki se mu je pridružil nekaj mesecev pozneje, vsak dan preživljata popoldne in poskušata govoriti z vsakim od 600 internirancev. Tisto diagnozo shizofrenije ali katatonije, ki zajema vse, pustijo ob strani, da naredijo prostor za zgodbe o življenju vsakega bolnika.

LUCIANA – Z doživetimi tragedijami, neuspehi, trpljenjem, tihimi ali kričečimi demoni, ki jih ljudje nosimo v sebi. Vsak ima svojo zgodbo. Začeti znova, s težavo, spet postati ljudje.

FULVIO – Kakšna meglica! Danes je ventil... pogrešam grlo in ves sem prepoten.

GIULIA – V nedeljo, ko ne delaš, greva s fantom v Gradež? Zelo mi je bila všeč fina peščena plaža Gradeža...

FULVIO – Kaj? Najraje imam Sistiano. Vsaj dva kilometra ti ni treba hoditi, preden najdeš slano vodo... In potem sem ob vsej tej zmedi pospravil pod sonce kot sardine vizin tistega drugega? Ne grem na tisto staro plažo na francoski rivieri med Furlane! (posnema) Renzino, pridi sem iz none, da ti barghessutte kapne. (smeh)

GIULIA – (še naprej posnema) In ti Lussiate, ne hodi in se igray oblečen v veliki savani, sicer boš umazal svojo cJamesuto ...

FULVIO – ...in po poroki se jezi name in mi reče štiri madone. Pierino, ti si neumen idiot!

GIULIA – Ne pokaži se nikomur drugemu, takoj pridi sem in dal te bom tja muandutis! (smeh) Ah, kakšen smeh s temi brati, ki želijo klepetati v italijanščini. Toda kako čudovito je biti na plaži in se sproščati na terasi pod soncem ...

FULVIO – Giulia, zate sem kot sari, a nočem ure in ure hladiti na pesku!

GIULIA – Lahko pa tudi počakate v senci, v baru v zgodovinskem središču: lahko pojedete dve sardeli v omaki in popijete dva šprica. Morda boste celo znova prebrali Il Piccolo, brezplačno.

FULVIO – Da, stara gospa Gravo mi je bila zelo všeč. Je labirint ozkih ulic in trgov v beneškem slogu, ki pričajo o njeni preteklosti pod vplivom Serenissime.

GIULIA – (prijazno) Torej, Fulvio, me boš v nedeljo peljal v Gradež?

FULVIO – Ne! V nedeljo bom spal do 23h, po kosilu pa greva najprej s prijateljem Gigijem pogledat Pro Gorizio na Baiamonti, nato pa bova šla v UGG navijat za Pallacanestro Goriziano!

GIULIA – Če me ne odpelješ v Gradež s svojo Lambretto, bom morala iti sama: zjutraj po maši bom šla z Ribijevim fantom, vzela bova avtobus in potem nekaj ... In tudi kosilo si boš moral narediti sam!

FULVIO – Kaj pa vaš ljubljencek?

GIULIA – Jedli bomo sendvič in sladoled. Sprehodili se bomo po celotnem jezu in šli do glavne plaže, tako kot Istrani, brez plačila vstopnine, po morju. Bom pa tokrat najela ležalnike, ležalnike in senčnike. Peska, kot je gradeški, ni nikjer drugje. brez dela. Je posebna mešanica, bogata s solmi, minerali in izvlečki alg. tor. In pod soncem gradeški pesek sprošča svoje učinke.

FULVIO – Res je! Že leta 1892 je cesar Franc Jožef preoblikoval Gradež v klimatski postaji za nego in bivanje ob morju, zahvaljujoč vodi, bogati z jodom, pa tudi zaradi prednosti peščenih kopeli.

GIULIA – Peščena kopel lahko olajša, saj suha toplota pomirja mišice in boleči sklepi.

FULVIO – Ta nova plaža ima dovolj prostora za »peščene mumije«, kot Gradežčani imenujejo »zakopane« dopustnike. Tudi nogometaši Serie A Pridem v Terme de Grado na peskanje.

GIULIA – Z denarjem, ki sem ga ta mesec prihranila pri živilih, bom šla v nedeljo tudi v zdravilišče. Reševalec mi izkoplje lepo luknjo v topel pesek in me pokrije.

FULVIO – Kaj? Giulia, ne segrevaj svojega pisina. Nova plaža, toplice, ležalniki, senčniki, sendviči in sladoledi... A se ne spomnite od nosu do ust? Sem delavec SAFOG in nisem sin Oca Bianche. Ker ste tukaj, sem rezerviral dva tedna v Ville Bianchi, pred veliko plažo. Kakšna škoda, vendar ima samo 4 zvezdice ...

GIULIA – Oh, če zmagamo na SISAL-u, si res želim gentlemenskih počitnic v Ville Bianchi, kot avstro-ogrsko plemstvo!

FULVIO – Želim si! Za kapitalistične gospode je poletje čas za zabavo in trendovske klube.

GIULIA – Tudi če bi si res želela iti plesat in poslušati glasbo v »Sans Souci«, najbolj modnem kraju v Gradežu. Prijatelji so mi povedali, da je postal referenčna točka za poletno nočno življenje v celotni regiji.

FULVIO – Seveda! Pri Sans Souci se vračamo k angažiranju vrhunskih mednarodnih orkestrov in atrakcij: Fred Bongusto...

JULIJA – ... in tudi Peppino di Capri.

ADA – Na letališču Merna, razen državnih letov, ki občasno pristajajo na goriškem letališču, da bi kakšnega vladnega predstavnika odpeljali v Trst ali Videm, je edina redna linija vsakodnevna linija med goriškim letališčem – regionalnim letališčem – in Rimom z vmesnim postankom v Benetkah–Lidu.

PRIPOVEDOVALEC – Čeprav potniki dosežejo komaj tretjino od 28 razpoložljivih sedežev.

ADA – Kaj češ, lokacija goriškega letališča se kaže za preveč neugodno pri novih modelih potniških letal, kaznovan predvsem zaradi bližine meje, ki lahko povzroči nekaj težav v primeru malo preširokega zavoja, kot se je zgodilo tistemu DC.3, ki je pristal s trupom, prerešetanim s krogli jugoslovanskega "graniciarija".

PRIPOVEDOVALEC – Številni pozitivni dejavniki starega vojaškega letališča Ronchi dei Legionari, ki je bilo po vojni že spremenjeno v kmetijske namene, so na koncu pripeljali do tega, da je bilo izbrano kot optimalna lokacija za novo regionalno letališče. V

Decembra 1961 je prvo redno letalo vzletelo iz Ronchija, 31. istega meseca pa je komercialno letalstvo uradno prenehalo delovati na goriškem letališču.

ADA – Goriško polje pa je dovolj veliko za komercialne polete s prerojeno dejavnostjo športnega in amaterskega letenja. Izvedel sem, da so se v goriškem aeroklubu uspešno začeli tečaji letalske kulture, prostor pa je tudi za športno padalstvo.

ANGELO – Bil sem star tri leta, ko me je socialna delavka odpeljala v Lenassi. Tam sem končala, ker mi je mama dala fanta, ki je komaj zanosil in je pobegnil. Moja mama je imela še tri otroke, moškega in dve ženski, vsi z različnimi obrazi ... Jaz svojega nisem nikoli srečala. Tako sem končal v zavodu.

Ravno toliko, da dam posteljo in krožnik juhe. Mama me je klicala Angel, a dobro vem, da nikoli nisem bil angel. Iero postane upornik. In tako, ko bom velik, bom v umobolnici. Na posteljo oziroma na radiator so me začeli vezati pri štirih letih in pol. Medicinska sestra električar se bo kmalu vrnila. Ne spomnim se, kolikokrat me je šokiral: prisilil me je, da sem dal žvečilni gumi med zobe in dva čepa za ušesa med sence. Odvisno, kako je šlo, mi je elektrika udarila v glavo, testise, hrbet, ledvice. Medicinska sestra je napisala:

JOLE – Te je scal? Naučili vas bomo, da tega ne storite več.

ANGEL – Ko je v mojem telesu zmanjkalo elektrike, mi ni bilo nič več jasno in sem zbežal. Začel sem kot mešalnik. Samo da sem bil, oseba. Ne avto.

JOLE – Glej, Angelo se je celo navadil na elektrošoker in ga ne zahteva več, ker ga bomo še naprej kaznovali na ta način.

ANGELO – Ko sem se čez nekaj ur zbudil, bi, če bi šlo dobro, svojo posteljo našel na vzmetnici, če ne na dnu: vzmetnico bi vzel ven, da se ne bi umazal. V vsakem primeru sem bil vezan. Spomnim se, da sem ga, preden sem pobegnil, redno nosil.

Ko sem se zbudil, sem bil umazan ure, včasih tudi dneve, nato pa sem postal še bolj umazan.

JOLE – Po tebi se bom preoblekel. si lačen Ko se vrnem, ti prinesem nekaj za jesti. Mogoče bi minil cel dan, ker bi pozabili nanj, sploh ko je bila dežurna tista medicinska sestra, moja kolegica, ki je mlajše paciente peljala, kamor je le lahko.

je vedel. Po tem nisem nikoli več videl enega od teh deklet: rečeno je, da sem zanosila.

FRANCA – Za mojega moža je, ne glede na to, ali govorimo o psihologu ali shizofreniku, manijaku ali psihiatru, enako : v duševni ustanovi je toliko vlog, da ni več jasno, kdo je zdrav ali bolan.

LUCIANA – Tako se je začel počasen proces vračanja identitete, začnši z osebnimi predmeti, oblačili, fotografijami sorodnikov, krtačami za lase.

FRANCA – Franco prosi zdravnike in medicinske sestre, naj se znebijo plašcev in svojih vlog ječarjev, preprostih varuhov družbenega miru. Prvič je postavljen pod vprašaj odnos hierarhične podrejenosti med zdravnikom in bolnikom.

LUCIANA – Basaglia izvaja idejo umetniških delavnic slikanja in gledališča za paciente: skozi umetniško produkcijo lahko pacienti predstavljajo sebe in svoj odnos z drugimi, sporočajo svoje notranje nelagodje in negotovosti, ponovno odkrijejo svojo identiteto in se bolje povežejo z drugimi.

BASAGLIA – Norost je človeško stanje. Norost obstaja v nas in je prisotna kot razum. Težava je v tem, da bi morala družba, da bi bila civilizirana, sprejeti tako razum kot norost.

FRANCA – Tudi jaz sem temeljni del skupine. V Gorici imamo javno mnenje na svoji strani. Obstajajo odlični fotografi, ki pokažejo nehumanost azila, in novinarji, ki o tem pripovedujejo. Sergio Zavoli predstavi to temo na televiziji in milijoni ljudi jo gledajo.

JOLE – V dokumentarcu "I giardini di Abele", ki ga je Zavoli posnel v psihiatrični bolnici v Gorici ga novinar sprašuje...

LUCIANA-NOVINARKA – Ampak profesor Basaglia, ali vas bolj zanima pacient ali bolezen?

BASAGLIA – "Vsekakor pacientu."

JOLE – Direktor gre naprej po novi poti, montaži. Bolniki, medicinske sestre, zdravniki in obiskovalci, vsak ima pravico do besede. Basaglia želi duševne bolnišnice spremeniti v terapevtske skupnosti, kjer imajo zdravniki, operaterji in pacienti enako dostojanstvo in enake pravice. Pacient je oseba, ki ji je treba pomagati, okrevati in rehabilitirati.

FRANCA – Mlad novinar finske televizije Pirkko Peltonen snema občni zbor goriške psihiatrične bolnišnice, z varovanci pa se pogovarjajo, ali lahko finska televizija snema občni zbor goriške psihiatrične bolnišnice. Da zmagajo.

LUCIANA – To je priča o tem, kako velik svetovni odmev ima to, kar se dogaja dogajanje v obmejni psihiatrični ambulanti.

FRANCA – Iz izkušenj v goriški psihiatrični bolnišnici izhaja zamisel, ki je pripeljala do nastanka ene njegovih najbolj znanih knjig: "Ustanova zanikana. Poročilo iz psihiatrične bolnišnice", ki jo je leta 1967 izdala založba Einaudi, ki se v nekaj mesecih proda v 50 tisoč izvodih in prejme prestižno nagrado Viareggio.

PRIPOVEDOVALEC – Junija 1965 je bil Michele Martina izvoljen za župana Gorice.

Jožko Štrukel je od prejšnjega leta župan Mestne občine Nova Gorica, ki se je rodila z gradnjo v le nekaj letih zgrajenega povsem novega urbanega kompleksa. Prostor za dvajset tisoč ljudi, večinoma priseljencev iz jugoslovanskih republik, ki so se pridružili prebivalcem zgodovinskih zaselkov Salcano in San Pietro.

ADA – Michele Martina in Jožko Štrukel sta prijatelja in se poznata že od malih nog. Mladi so, še sreča ... Nimajo še štirideset: eden je ateist komunist, drugi pa katoliški krščanski demokrat. V Kavarni so mi povedali, da so se kljub medsebojnim težavam pri pridobivanju pooblastil nadrejenih odločili organizirati zgodovinsko srečanje obeh občinskih svetov.

PRIPOVEDOVALEC – 17. novembra 1965, nekaj let po dokončanju berlinskega zidu, sta župana podpisala poročilo, ki je začelo proces, ki bi lahko pripeljal do ponovne združitve mesta v Evropi. Zapisnik pomembno omenja beograjsko srečanje med Aldom Morom in maršalom Titom, katerega cilj je bil doseči napredek med državama, hkrati pa se ozreti v prihodnost Evrope.

ADA – Si slišal? Kot tolmač med državnikoma je bil Demetrio Volcic, ki je z Moro tudi potoval z letalom.

FULVIO – Ste končali s štetjem monad?

ADA – Ali mi ne verjameš Fulvio? Predvidevam, da mi je povedal, ko je šel spiti kozarec tocaija v Café Theatre ...

PRIPOVEDOVALEC – Prvo srednjeevropsko kulturno srečanje maja 1966, posvečeno poeziji, ki poteka v Deželni deželni dvorani goriškega gradu z

Udeležba sedemdesetih pesnikov iz Italije, Avstrije, Zahodne Nemčije skupaj s pesniki iz Jugoslavije (Slovenci, Hrvati in Srbi), Češkoslovaške in Madžarske ima nepričakovano ugoden izid, ki presega vse domišljije.

ADA – Tudi Giuseppe Ungaretti se je po petdesetih letih vrnil na goriški Kras, kjer je preživel svojo zelo težko izkušnjo kot prostovoljni vojak italijanske vojske v jarkih na San Michele. In na njenem vrhu je našel navdih za svoje slavne pesmi. (ponosno) Samo pomislite, lastnoročno sem mu pripravila kavo z žganjem.

PRIPOVEDOVALEC – Žal več negativnih dejavnikov, kot so bližina meje, travnata vzletno–pristajalna steza, širitev in tehnično–operativna izboljšava bližnjega letališča Ronchi, vodi do odločitve o prekinitvi vseh oblik logistično–operativne pomoči letališču Merna.

ADA – Vse je bilo zaupano letališkemu odredu Ronchi.

PRIPOVEDOVALEC – 31. decembra 1966 zvečer, točno opolnoči, je bil poslan naslednji telegram: "Komandi letališča Udine Rivolto, AEROTELE METEO Milano in v vednost 2. TELEGRUPPAEREO iz Padove. Besedilo: OBVESTILO OB 12:00 DNE 31.12.66 GORIŠKI LETALIŠKI ODRED PRENEHA DELOVANJE ICE. Podpisani pomočnik maršala Gian Franco Mian". Je uradni mrliški list nekdanjega velikega vojaškega letališča.

ADA – Običajni Fulvio je prišel v Caffè Teatro in še naprej meče vame sardele. Jaz sem blagajničarka s tisoč ušesi, ampak poštena ... (obriše skodelico kave s kuhinjsko krpo) Živjo Fulvio, čakal sem te. Naj ti skuham običajno macchiato kavo?

FULVIO – (zasliši hrup, pokaže na zgornje nadstropje lokala) Seveda! O čem danes govorijo goriški intelektualci?

ADA – Zgoraj pri "cenacolo" lahko govorimo le o novi knjigi Roberta Jossa "Hotel na meji".

FULVIO – In o tem dobro govori?

ADA – (deluje se užaljeno) Ne vpletam se v čenče, tukaj sem, da delam. (polglasno) Zelo slabo govori, pravi, da nič ne razumem. Vsa zavist po mojem mnenju. In potem je dr. Joos tako prijazen ...

FULVIO – Draga moja Ada, zlobnost človeških bitij se kaže na mnogo načinov (ironično) Na primer z mlekom, to kavo, ki ima okus po zažganem žvečilnem gumiju kot tisto, ki si jo pripravila zame, Ada.

ADA – Fulvio, tukaj nočemo zapravljati, oče bo dal slovenski denar pozno ...

FULVIO – Vedno ista zgodba, vedno krivi tisti čez mejo. Pomislite raje na pripravo kave z mlekom, ki je užitna... Tokrat vam ne bom plačal kapucin.

ADA – Ne žalujemo za mrtvimi. Zakaj si mi plačal včeraj in predvčerajšnjim? Enkrat je kava zelo mrzla, drugič mleko ni sveže, skratka, nikoli mi ne boš plačal!

FULVIO – Ampak Ada, ali misliš, da pridem v Café Theatre samo zato, da te vidim in ... (odstopi)

ADA – Pobegni, ali pa bomo dobili šefa! In tako me je tokrat spet zjebal. (zasanjano) Joos mi je všeč. Malozgovoren, ugleden, vljuden. Nikoli ga nisem slišal povzdigniti glasu. Roberto Joos dobro piše in slika. prebral sem

njegova knjiga Hotel na meji, tista, ki jo drugi tako kritizirajo. Je pa lepa knjiga, ki govori o zgodovini njegove družine, nastanku Gorice, avstrijske Nice in propadanju mesta zaradi pretresov, ki jih je povzročila prva svetovna vojna. (zasanjano) Ah, ko bi se le oglasil, bi se takoj poročila z njim!

BASAGLIA – Pomembno je vrniti dostojanstvo pacientom, ki jih je treba najprej prepoznati kot ljudi in šele nato kot ljudi, ki jih je treba rehabilitirati. Najprej je treba opustiti vse oblike presojanja in razmisliti o pacientu, začeni z njegovo življenjsko zgodovino, družbeno vlogo, ki jo igra, njegovimi čustvi in nelagodjem, nato pa nadaljevati z diagnozo in terapijo.

FRANCA – Brunetta je lobotomizirano dekle, ki ima označen ves obraz nasilje, ki so ga institucije zmogle: malo zob, vdrte oči, brazgotine na glavi. Skupaj z delom možganov ji odvzeli tudi sposobnost, da hojo naravnost in uporabo govora.

LUCIANA – Zaniha naprej, roke ji bingljajo in spregovori godrnja. Pogosto sedi z nami in išče samo eno stvar: naklonjenost, ki že leta ji je bil zavrnen, ona pa vsako našo pozornost povrne tako, da se razpre v nasmeh, ki, čeprav je brez zob, je čudovit.

JOLE – Pri devetih letih, še kot otrok, je prvič prestopila vrata psihiatrične bolnišnice v Trstu. Poslali so jo na »Ralli«, otroški oddelek.

LUCIANA – Vsebnik vsega izgubljenega, revnega, zapuščenega otroštva. Tam je končalo tudi veliko istrskih beguncev, nikogaršnjih otrok. Njena patologija je, da ostane sama. Osamljenost je njegova bolezen. Fantje in deklice, včasih zapuščeni, včasih »poredni«, »nevarni sebi in drugim«, so bili puščeni gniti za temi zidovi, zvezani po rokah in nogah več dni ali prepuščeni na milost in nemilost zimskemu mrazu.

FRANCIJA – Psihiatrična bolnišnica je bila ogromno človeško odlagališče, kamor so bile generacije moških in žensk odvržene kot organski odpadki.

JOLE – Brunetta je bila pri 13 letih premeščena v Gorico in je prišla k nam na oddelek za problematične ženske, kjer so bili elektrošoki, prisilni jopiči in izolacijske celice vsakdan.

FRANCA – Takratnim zdravnikom terapija vendarle ni zadostovala. Deklica je bila še naprej nemirna, agresivna do sebe in drugih. Zato so prosili, da ji naredijo frontalno lobotomijo. Poslali so jo v Torino na operacijo, potem se je vrnila sem.

BASAGLIA – Prosili so me, naj izdam zdravniško potrdilo za Brunetto, ki je zdaj stara 22 let in je pred časom nehala govoriti. »Bolnik ne more ostati ujet v vznemirjenem paviljonu! Z njo moramo začeti postopen proces okrevanja." Zato sem zahteval, da jo premestijo skupaj z drugimi težkimi primeri.

LUCIANA – Bila je popolnoma odsotna, dan je preživela sedeč na klopci in se gugala. Imel je tisto držo odrekanja, značilno za tiste, ki vedo, da njihova beseda in njihov obstoj nimata vrednosti.«

FRANCA – Dan za dnem se je počasi Brunetti povrnila motorična koordinacija, začel se je udeleževati dejavnosti in delavnic ter nekaj grlenih zvokov, ki so prihajali iz njegovih ust, pretvoril v besede in stavke popoln pomen.

BASAGLIA – Ni jih ljudi, pri katerih ne bi bilo mogoče stopiti na terapevtsko pot.

JOLE – Zdaj pa za kosilo naroči špagete. Zanje so prepovedan sadež. V azilnem domu mu jih prej niso dali, saj so vilice veljale za nevaren predmet. Jedli smo samo riž ali kratke testenine, na žlico. Za Brunetto so špageti postali simbol svobode. Tista svoboda, ki je brez bitke Franca Basaglie Brunetta nikoli ne bi mogla uživati.

PRIPOVEDOVALEC – Gorica medtem postane razstavno mesto Zahoda. Za počasno normalizacijo odnosov v mestu in do Nove Gorice je nekaj zaslug, ki jih ne gre pozabiti. Najprej pogumni del Krščanske demokracije, ki vzpostavlja nove mejne odnose, s srednjeevropskimi srečanji, z mnogimi svojimi eksponenti, ki si prizadevajo premagati železno zaveso.

GIULIA – Gorica je postala mesto vojašnic, ki se nahajajo na različnih točkah središča.

FULVIO – Mesta druženja, ki jih obiskujejo vojaško osebje in državljani, so elegantne kavarne »Al Teatro«, »Al Corso« in »Alle Ali«, ki jih obiskujejo pripadniki zračnih sil.

GIULIA – V Gorici ni tratorij, picerij, galanterij, trgovin z oblačili seveda samo z vojsko, a ta prisotnost pomembno vpliva na gospodarstvo mesta.

PRIPOVEDOVALEC – Ko je bil mobilni telefon še znanstvena fantastika, je bila telefonska govorilnica še vedno nesporna kraljica žične komunikacije.

FULVIO – Pri vseh teh vojaki v vojašnicah se moraš za klic iz telefonske govorilnice postaviti v vrsto.

GIULIA – Telefonske govorilnice so vedno zasedene z vojaki v uniformah ali na dopustu. Tista na ulici Via Diaz je na primer nenehno zamašena. Če morate telefonirati, je edina rešitev, da greste in pokličete v lokal, kamor vojska ne vstopi, ker nima denarja, da bi jim plačala pijačo.

FULVIO – Belo-oranžna koča je tudi stičišče goriških mladostnikov, ki jo uporabljajo za stike s prijatelji in organiziranje popoldnevov.

GIULIA – In morda celo za šalovski klic.

PRIPOVEDOVALEC – Od leta 1966 na Kitajskem divja »kulturna revolucija«, ki jo je sprožil predsednik Mao. Avgusta 1968 so se sovjetski tanki znova pojavili na prizorišču v Pragi, da bi zadušili poskus izgradnje socialističnega in demokratičnega režima na Češkoslovaškem.

ADA – (bere časopis) Zahod doživlja globoke družbene in kulturne pretese, ki imajo svoj epicenter v študentskem uporu, ki je spomladi 1968 izbruhnil tudi v Italiji.

PRIPOVEDOVALEC – Po letih gospodarskega »razcveta« produktivni svet prizadenejo globoki znaki krize, delovni pogoji se slabšajo.

BASAGLIA – Zdaj imamo vse proti sebi: psihiatre, časopise, sodstvo.

Tudi sindikati vse te spremembe v azilnem domu težko razumejo in se jih bojijo. Politika se boji.

JOLE – Kar se dogaja, je za krščansko demokracijo, ki vlada Goriški pokrajini, nevzdržno.

FRANCA – Septembra 1968, ko je Alberto Miklus, interniranec, ki se je vrnil domov na začasni dopust, s sekiro pokončal svojo ženo, je šlo vse navzdol. Sodna preiskava ne vključuje Franca, vendar pomeni konec njegove izkušnje in moj mož zapusti Gorico.

LUCIANA – Basagliin odhod je zelo tih: pustil nas je sirote, a izkušnje, ki jih delimo z njim, so spodbuda, da kljub težavam nadaljujemo.  
ki jih najdemo pri upravah.

JOLE – A čaka ga nov izziv: leta 1971 bo Franco Basaglia sprejel  
bo vodil Deželno psihiatrično bolnišnico »San Giovanni« v Trstu.

ČETRTEK , 6. NOVEMBRA 1969

FULVIO – (vskoči) Giulia, te je poznal?

GIULIA – Kaj? Da se na kosilo vedno vrneš pozno in da je vsa premražena...

FULVIO – V mestu se ne pogovarjamo o ničemer drugem! Danes zjutraj ob 8.15 občinski vrtnar Gaetano Mrakić je našel zeleno kovinsko škatlo, skrito v živi meji blizu mejnega zidu na Via Foscolo. Nič hudega sluteč je takoj poklical policijo, ta pa polkovnika alpskih čet ... Monzanija.

GIULIA – Ah, polkovnik Antonio Monzani, mož Maie Monzani, igralka ...

FULVIO – Medtem so prišle druge policijske enote in veliko ljudi iz okolice, vključno z mano, ki sem se peljal mimo na kolesu. Monzani je dvignil škatlo, jo analiziral in nato odprl.

GIULIA – In kaj je bilo notri?

FULVIO – Palice dinamita, vsaj dva kilograma.

GIULIA – (pokriža se) Devica Marija? Potem te nisem razstrelil!

FULVIO – Ampak tukaj sem, da ti povem! Ko sem prišel nazaj, sem bil tam z ekipo za razstreljevanje bomb, iz Vidma, medtem pa sta bila na mestu odkritja tudi dva tovarnjaka polna vreč s peskom, ker je bilo odločeno, da se bo naprava sprožila na mestu. (Giulia gre ven in se preobleče)

PRIPOVEDOVALEC – (glasen pok) Ob 13.15 pok, ki strese hiše v okolici.

Odločitev o detonaciji bombe je preprečila temeljito preiskavo. Hipoteza je, da je bila tam postavljena od 4. novembra. Začne se »strategija napetosti«. Le dober mesec kasneje, 12. decembra 1969, se je zgodil tragični napad na trgu Piazza Fontana v Milanu, kriminalni napad, ki je povzročil 16 smrtnih žrtev in 90 ranjenih.

ADA – Rečeno je, da sta si bombi Milano in Transalpina zelo podobni.

PRIPOVEDOVALEC – Transalpina bomba je začetek obmejnih pokolov z napadom na Peteano 31. maja 1972 in ugrabitvijo letala Ronchi 6. oktobra 1972.

(Giulia se vrne z velikim parom očal, lasuljo itd.)

FULVIO – Dobro jutro, gospodična ... Vam lahko ponudim aperitiv? Briljantna voda Recoaro! "Spodbuja, tonira in obnavlja", kot pravijo na televiziji. Ali vam je ljubše eno? Tassoni Cedrata.

GIULIA – (sneme očala in ga udari) Ne, raje ti dam velika usta!

FULVIO – Prašič! Jaz sem ti, Giulia.

GIULIA – Nezvesta! izdajalec!

FULVIO – Kdo pa te je poznal za temi velikimi očmi?

GIULIA – So vam vseč moja nova očala?

FULVIO – Velika sta kot dva oboževalca ...

GIULIA – Ne vem nič o modi! (govori v italijanščini s prisilno dikcijo)  
Dandanes se uporabljajo veliki, okrogli in pisani kozarci. Modne torbe so vedno večji, čevlji pa postajajo »nižji«. Ali ne vidiš, da nosim balerinke?

FULVIO – Ne reci mi, da si začel plesati! Vidim, da so tudi dragulji postali velik in pisan. (zaskrbljeno) Giulia, jaz nisem tista ženska, ki te je ustvarila rop banke v Cormonsu?

GIULIA – Ampak kaj sem ti rekel? Vse te ogrlice in uhani so narejeni iz plastike.

FULVIO – (vzdih olajšanja) Toda kaj je naredil z jamami?

GIULIA – (s prisilno dikcijo) Koliko si star, Fulvio. Moji lasje se skrajšajo in sledijo geometrijskim linijam oblačil, ne kodrov, ampak resice in bob; to je kratek in živahni kroj Mie Farrow, ki je danes tako moderen.

FULVIO – Toda kako ti je uspelo? Vsa sem uglajena, naličena, oblečena najnovejša moda ... sprašujem se, kje ste našli vse te dolgočasneže?

GIULIA – Enostavno, imela sem dobiček s stroški ...

FULVIO – Torej, ali mi boš povedal, če pokadim več kot deset cigaret na dan in če grem ven na kavo in igram loterijo, ti pa si medtem pospravil ves ta denar?

GIULA – Ampak zamenjala bom oblačila z Gianno, mojo prijateljico, da bova porabili pol manj... Zbudi se! Piše se 1969! Astronavti so pristali na luni. Ostala sem s tabo indrio kot kozice... Posodobitev, Fulvio!

FULVIO – Razumem. Všeč so ti nori Beatli ali, še huje, Rolling Stonesi, s tistim »protestniškim« videzom: dolgi lasje, strgane kavbojke, teniske, ponošene majice, pozimi pa jim je nujen eskimo. Toda kam je izginil bon ton slog "Zajtrka pri Tiffanyju"?

FULVIO – Moram reči, da mi je bilo mini krilo zelo všeč!

GIULIA – Jaz tudi! Mini krilo je zelo kratko, a nikoli vulgarno ... Izumila ga je oblikovalka Mary Quant!

FULVIO – Nikoli nisem slišal za to ... Pusti to, Giulia. Moda ni zate...

GIULIA – Kaj? Mini krilo je dobro v vsakem letnem času. (s prisilno dikcijo) Kot pravijo modni oblikovalci, naj jo spremljajo prosojne srajce poleti in želve pozimi. Rada bi nosila to obleko Givenchyjev trapez, ki sem ga prejšnji teden videla na Grazii... s frizerskim klobukom... Lahko ga kombiniramo z barvnimi hlačnimi nogavicami ali s škornji do kolen.

FULVIO – Želite nasvet, Giulia? Z boki (pokaže) je bolje, če nosite plapola ...

KONEC